

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

ЗЛО ЛЮДСТВА-ТЕРОРИЗМ

ПОСІБНИК

Черкаси

2014

ББК 88.5

368

Рекомендовано до друку Вченою радою ЧОПОПП.

Протокол № 2 від 28 травня 2014 року

Укладачі:

Герман М.М., заступник начальника штабу цивільного захисту Департаменту освіти і науки облдержадміністрації;

Чувакін О.В., начальник штабу цивільного захисту Черкаського професійного будівельного ліцею;

Боголій В.М., завідувач Черкаського обласного центру практичної психології та соціальної роботи Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників

Рецензенти:

Коновальчук В.І., кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників;

Дроговоз Ю.Б., начальник обласних і міських курсів Цивільного захисту та безпеки життєдіяльності навчально-методичного центру Черкаської області

368 Зло людства – тероризм: посібник / [уклад. М. М. Герман, О.В. Чувакін, В.М.Боголій]. – Черкаси: ЧОПОПП, 2014. – 52с.

Посібник вміщує методичні рекомендації щодо дій у надзвичайних ситуаціях та у випадках загрози виникнення терористичних актів або його проявів.

Методичні рекомендації пропонуються керівникам освітніх закладів і містять практичні аспекти дій керівника при загрозі та виникненні терористичного акту.

Ми сподіваємося, що дана робота стане поштовхом для плідної, тривалої праці, спрямованої на створення умов безпечного функціонування навчальних закладів.

©ЧОПОПП, 2014.

Передмова.....	4
Тероризм – загроза суспільству.....	8
Правові основи боротьби з тероризмом.....	8
Наказ МНС №860 Рекомендації.....	12
Методичні рекомендації МОН.....	20
Обов’язки адміністрації навчального закладу по забезпеченню безпеки учнів та персоналу освітнього закладу.....	24
Рекомендації керівництву навчального закладу щодо дій у випадку загрози або скоєння терористичного акту.....	25
Дії керівника у випадку знаходження вибухового предмету або схожого на нього.....	25
Дії керівника при отриманні загрози по телефону.....	26
Дії керівника при отриманні загрози в письмовій формі.....	27
Дії керівника при захоплені терористами у заручники учнів (дітей) або співробітників.....	28
Якщо ви виявилися заручниками терористів.....	28
Заходи щодо дій структурних підрозділів ЦЗ на випадок можливого виникнення терористичних проявів.....	46
Рекомендована література.....	54

ПЕРЕДМОВА

Визначення основних термінів

У Законі України “Про боротьбу з тероризмом” наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

- ❖ **тероризм** - суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей;
- ❖ **терористичний акт** - злочинне діяння у формі застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, відповідальність за які передбачена статтею 258 Кримінального кодексу України. У разі, коли терористична діяльність супроводжується вчиненням злочинів, передбачених статтями 112, 147, 258 - 260, 443, 444, а також іншими статтями Кримінального кодексу України (2341-14), відповідальність за їх вчинення настає відповідно до Кримінального кодексу України;
- ❖ **технологічний тероризм** - злочини, що вчиняються з терористичною метою із застосуванням ядерної, хімічної, бактеріологічної (біологічної) та іншої зброї масового ураження або її компонентів, інших шкідливих для здоров'я людей речовин, засобів електромагнітної дії, комп'ютерних систем та комунікаційних мереж, включаючи захоплення, виведення з ладу і руйнування потенційно небезпечних об'єктів, які прямо чи опосередковано створили або загрожують виникненням загрози надзвичайної ситуації внаслідок цих дій та становлять небезпеку для персоналу, населення та довкілля; створюють умови для аварій і катастроф техногенного характеру;
- ❖ **терористична діяльність** - діяльність, яка охоплює:
 - планування, організацію, підготовку та реалізацію терористичних актів;
 - підбурювання до вчинення терористичних актів, насильства над
 - фізичними особами або організаціями, знищення матеріальних об'єктів у терористичних цілях;

- організацію незаконних збройних формувань, злочинних угруповань (злочинних організацій), організованих злочинних груп для вчинення терористичних актів, так само як і участь у таких актах;
 - вербування, озброєння, підготовку та використання терористів;
 - пропаганду і поширення ідеології тероризму;
 - фінансування завідомо терористичних груп (організацій) або
 - інше сприяння їм;
- ❖ **міжнародний тероризм** - здійснювані у світовому чи регіональному масштабі терористичними організаціями, угрупованнями, у тому числі за підтримки державних органів окремих держав, з метою досягнення певних цілей суспільно небезпечні насильницькі діяння, пов'язані з викраденням, захопленням, вбивством ні в чому не винних людей чи загрозою їх життю і здоров'ю, зруйнуванням чи загрозою зруйнування важливих народногосподарських об'єктів, систем життєзабезпечення, комунікацій, застосуванням чи загрозою застосування ядерної, хімічної, біологічної та іншої зброї масового ураження; терорист - особа, яка бере участь у терористичній діяльності;
- ❖ **терористична група** - група з двох і більше осіб, які об'єдналися з метою здійснення терористичних актів;
- ❖ **терористична організація** - стійке об'єднання трьох і більше осіб, яке створене з метою здійснення терористичної діяльності, у межах якого здійснено розподіл функцій, встановлено певні правила поведінки, обов'язкові для цих осіб під час підготовки і вчинення терористичних актів. Організація визнається терористичною, якщо хоч один з її структурних підрозділів здійснює терористичну діяльність з відома хоча б одного з керівників (керівних органів) усієї організації;
- ❖ **боротьба з тероризмом** - діяльність щодо запобігання, виявлення, припинення, мінімізації наслідків терористичної діяльності;
- ❖ **антитерористична операція** - комплекс скоординованих спеціальних заходів, спрямованих на попередження, запобігання та припинення злочинних діянь, здійснюваних з терористичною метою, звільнення заручників, знешкодження

терористів, мінімізацію наслідків терористичного акту чи іншого злочину, здійснюваного з терористичною метою;

- ❖ **район проведення антитерористичної операції** – визначені керівництвом антитерористичної операції ділянки місцевості або акваторії, транспортні засоби, будівлі, споруди, приміщення та території чи акваторії, що прилягають до них і в межах яких проводиться зазначена операція;
- ❖ режим у районі проведення антитерористичної операції - особливий порядок, який може вводиться в районі проведення антитерористичної операції на час її проведення і передбачати надання суб'єктам боротьби з тероризмом визначених цим Законом спеціальних повноважень, необхідних для звільнення заручників, забезпечення безпеки і здоров'я громадян, які опинилися в районі проведення антитерористичної операції, нормального функціонування органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій;
- ❖ **заручник** - фізична особа, яка захоплена і (або) утримується з метою спонукання державного органу, підприємства, установи чи організації або окремих осіб здійснити якусь дію або утриматися від здійснення якоїсь дії як умови звільнення особи, що захоплена і (або) утримується.

Тероризм, на жаль, став невід'ємною частиною політичних і економічних процесів в світі, і представляє все більш значну загрозу громадській і національній безпеці. Із одиничних проявів він перетворився в масове явище. Будучи різновидом організованої злочинності, які занурюються корінням в потужну тіньову економіку, тероризм може поставити під сумнів весь процес подальшого розвитку людства.

Тероризм та його розповсюдження у багатьох країнах, виникнення та кримінальна діяльність міжнародних терористичних організацій, підпільних терористичних та екстремістських центрів створює реальну загрозу всьому людству, у тому числі громадянам України, суспільним організаціям, державним органам та державі в цілому.

За останні роки терористичні акти були здійснені у безпосередній близькості до наших кордонів. Такий стан справ не може нас не непокоїти.

Правоохоронні органи, які відповідають за стан національної безпеки та забезпечення безпеки громадян, суспільства та держави

попереджують про можливість здійснення терористичних актів на території України, в тому числі у нашій області.

Перебіг подій останнього часу свідчить про вихід у розряд пріоритетних завдань завдання анти терористичної діяльності. Не повинно бути жодного керівника, який би вважав, що у підпорядкованому йому навчального закладі можливість здійснення терористичного акту відсутня.

Вибіркова перевірка стану перепускного режиму, підбору кадрів для охорони навчальних закладів показала необхідність розгляду питання про розробку рекомендацій по забезпеченню безпеки дітей, учнів, студентів та персоналу закладів у надзвичайних умовах та у випадку загрози здійснення терористичного акту.

Запропоновані рекомендації щодо протидії тероризму враховують особливості нашого сьогодення.

З урахуванням потреб кожного навчального закладу, їх керівникам необхідно розробити робочі інструкції та плани дій на випадок виникнення екстремальних ситуацій, пов'язаних з проявами тероризму.

Аналіз подій, пов'язаних з екстремальними та надзвичайними ситуаціями, які трапилися останнім часом у найближчому оточенні нашої країни дають привід говорити про те, що перед керівниками освітніх закладів формуються завдання по започаткуванню та подальшій активізації анти терористичної діяльності.

Результати проведеної вибіркової перевірки перепускного режиму, підбору кадрів для охорони освітніх закладів вказує на необхідність підвищення уваги керівників освітніх закладів до питань безпеки підпорядкованих їм закладів.

ПАМ'ЯТАЙТЕ! Правильні та грамотні дії допоможуть зберегти ваше життя.

ПРАВОВІ ОСНОВИ БОРотьБИ З ТЕРОРИЗМОМ

Складність правового забезпечення боротьби з названою загрозою полягає у тому, що сучасний тероризм має велику різноманітність мотивацій, цілей та підходів. Проте у всіх випадках його прагненням є навмисне насилля або погроза таким насиллям, незважаючи ні на які закони чи моральні норми. При цьому завжди ставиться за мету викликати паніку серед населення, підірвати основи суспільного ладу або досягти політичних змін. Тероризм стає

багатовекторним, багатоманітним за цілями та характером враження, перетворюючись нерідко у прибутковий бізнес через страждання та смерть людей, яка в дійсності виступає уже не як мета самого теракту, а як засіб, як інструмент.

Ще однією особливістю ситуації є те, що у терористичних акціях усе частіше стали використовувати не зброю, а як продемонстрував теракт у США, сучасну техніку цивільного призначення. Використання також сучасних комунікаційних можливостей призводить до того, що практично кожна держава, незалежно від її економічного стану та політичного устрою, може стати ареною терористичних акцій. І чим більш розвинутою є держава, тим з більшою вірогідністю вона може стати об'єктом тероризму.

Звичайно, ми повинні виходити з того, що масштабна робота тільки-но розпочата, проте можна назвати нормативно-правові акти, які на сьогодні складають початкову основу правового забезпечення боротьби з тероризмом.

У першу чергу, це документи міжнародно-правового характеру. Чільне місце серед таких документів, на які ми орієнтуємось у своїй нормотворчій діяльності, займає Декларація Генеральної Асамблеї ООН про заходи щодо ліквідації міжнародного тероризму, затверджена резолюцією № 49/60 від 9 грудня 1994 р., наступні резолюції Ради Безпеки ООН, Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом 1977 року, підписана від імені України 8 червня 2000 року колишнім Міністром юстиції, а нині – постійним представником України у Раді Європи С.Р. Станік (ратифікована Законом України 17 січня 2002 р. N 2990-III).

Прийнято Закони України "Про приєднання України до Міжнародної конвенції про боротьбу з бомбовим тероризмом"(від 29 листопада 2001р.), "Про ратифікацію Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму"(від 12 вересня 2002 р.), постанову Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2001 р. № 1694 "Про затвердження Програми реалізації положень Варшавської конференції щодо спільної боротьби проти тероризму " тощо.

Отже, можна бачити, що іде процес динамічного нарощування участі України у вирішенні проблеми боротьби з тероризмом. Віддаючи безумовну перевагу участі у формуванні надійного міжнародного механізму боротьби з тероризмом, про що було проголошено у названій нами Заяві Верховної Ради України,

вважаємо, що успішне вирішення цього питання значною мірою залежить від активної діяльності у внутрішньополітичній сфері.

Сьогодні у внутрішньому правовому полі України діє ціла низка законодавчих та підзаконних актів, які, на нашу думку, охоплюють найбільш вірогідні напрямки, де можна очікувати терористичних проявів. Таких актів налічується близько 150. Кримінальна відповідальність за здійснення терористичного акта передбачена статтею 258 Кримінального кодексу України, який набрав чинності 1 вересня минулого року.

Частина перша зазначеної статті розкриває зміст терористичного акта. Сюди входить застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, які створювали небезпеку для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків, якщо такі дії були вчинені з метою порушення громадської безпеки, залякування населення, провокації воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення, або з метою впливу на прийняття рішень чи вчинення або невчинення дій органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, службовими особами цих органів, об'єднаннями громадян, юридичними особами, або привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів винного (терориста), а також погроза вчинення зазначених дій з тією самою метою. Усе це карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або якщо вони призвели до заподіяння значної майнової шкоди чи інших тяжких наслідків, - караються позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, що призвели до загибелі людини, - караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі.

Створення терористичної групи чи терористичної організації, керівництво такою групою чи організацією або участь у ній, а так само матеріальне, організаційне чи інше сприяння створенню або діяльності терористичної групи чи терористичної організації - караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років.

Звільняється від кримінальної відповідальності за діяння, передбачене в частині четвертій цієї статті, особа, крім організатора і керівника, яка добровільно повідомила про нього правоохоронний

орган і сприяла припиненню існування або діяльності терористичної групи чи організації або розкриттю злочинів, вчинених у зв'язку із створенням або діяльністю такої групи чи організації, якщо в її діях немає складу іншого злочину.

Кримінальна відповідальність за здійснення терористичного акта настає з 14 років.

Серед найбільш вагомих нормативно-правових актів, які регулюють питання боротьби з тероризмом, назвемо Закони України "Про Службу безпеки України", "Про розвідувальні органи України", "Про оперативно-розшукову діяльність", "Про фізичний захист ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання" тощо.

Поточні питання боротьби з тероризмом регулюються Указами Президента України, наприклад від 6 грудня 2001 р. № 1195 "Про заходи щодо дальшого зміцнення обороноздатності держави", від 18 лютого 2002 р. № 143 "Про заходи щодо дальшого зміцнення правопорядку, охорони прав і свобод громадян".

Важливим заходом, на наш погляд, було видання Указу Президента України від 5 листопада 2002 р. 991 "Про Антикризовий центр". Даним Указом врегульовано питання вдосконалення взаємодії центральних органів виконавчої влади та координації здійснюваних ними заходів щодо реалізації державної політики у сфері запобігання і подолання кризових ситуацій, що спричинені екстремістськими або терористичними проявами.

Указом було утворено Антикризовий центр, затверджено його персональний склад, куди увійшли Глава Адміністрації Президента України, Міністри юстиції, внутрішніх справ, закордонних справ, фінансів, секретар Ради національної безпеки і оборони України. Робочим органом Антикризового центру є штаб Антитерористичного центру при Службі безпеки України.

Головою Антикризового центру є Президент України.

Визначено, що основними завданнями Антикризового центру є координація заходів, здійснюваних центральними органами виконавчої влади та спеціальними органами, на які покладено виконання функцій боротьби з тероризмом, щодо запобігання та ліквідації кризових ситуацій, які стали наслідком екстремістських проявів або терористичних актів, розгляд пропозицій щодо сил і засобів, які залучаються до подолання таких проявів чи актів.

Організаційні питання боротьби з тероризмом регулюються постановами Кабінету Міністрів України та нормативно-правовими актами центральних органів виконавчої влади.

Разом з тим, продовжується робота по вдосконаленню правової бази боротьби з тероризмом. Зокрема, Президентом України внесено на розгляд Верховної Ради України проект Закону України "Про боротьбу з тероризмом".

Цей Закон з метою захисту особи, держави і суспільства від тероризму, виявлення та усунення причин і умов, які його породжують, визначає правові та організаційні основи боротьби з цим небезпечним явищем, повноваження і обов'язки органів виконавчої влади, об'єднань громадян і організацій, посадових осіб та окремих громадян у цій сфері, порядок координації їх діяльності, гарантії правового і соціального захисту громадян у зв'язку із участю у боротьбі з тероризмом.

Положення цього Закону не можуть бути застосовані як підстава для переслідування громадян, які, діючи в межах закону, виступають на захист своїх конституційних прав і свобод.

Цей закон розроблено з метою створення належних правових основ для боротьби з тероризмом у всіх його проявах і формах в контексті виконання резолюцій Ради Безпеки ООН від 19 грудня 2000 року № 1333 і 28 вересня 2001 року № 1373, реалізації домовленостей, досягнутих під час Конференції щодо спільної боротьби проти тероризму (м. Варшава, 6 листопада 2001 року), та відповідних міжнародних конвенцій, ратифікованих Україною.

На підставі вищевказаних правових актів Міністерство освіти і науки України роз працювало Положення про правові і організаційні основи практичних дій структурних підрозділів щодо боротьби з тероризмом, затверджені наказом МОН України від 19.05.06р. № 385

Є впевненість, що прийняття названих законопроектів сприятиме боротьбі з тероризмом у всіх його проявах, ще раз підтвердить прихильність України до неухильного виконання своїх зобов'язань перед світовою спільнотою стосовно протидії цьому негативному явищу, нашу позицію засудження всіх актів, методів і практики тероризму, свідчитиме про підтримку нашою державою дій, що вживаються проти тероризму відповідно до норм міжнародного права та вимог ООН, Ради Європи та інших міжнародних організацій.

Наказ МНС від 18.12.2009 № 860

РЕКОМЕНДАЦІЇ

щодо дій населення у разі загрози та виникнення вибуху, у тому числі тих, що виникли внаслідок терористичної діяльності

1. ВСТУПНА ЧАСТИНА

Виникнення надзвичайних ситуацій, спричинених вибухами, несе значну загрозу життю та здоров'ю людей, а також системам життєзабезпечення населення. Здебільшого причиною вибухів є порушення вимог безпеки під час поводження із легкозаймистими та вибуховими речовинами на об'єктах підвищеної небезпеки, в місцях з масовим перебуванням людей, адміністративних та житлових будинках тощо. У той же час існують загрози вибухів, спричинених терористичною діяльністю.

Ці рекомендації містять поради (перелік дій) громадянам України у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій, пов'язаних з вибухами, у тому числі внаслідок терористичного акту.

Вони рекомендуються Міністерством для використання викладачами та керівниками підрозділів служби цивільного захисту, підприємств, установ і організацій під час проведення занять з службової підготовки, безпеки життєдіяльності та розміщення (у вигляді наглядної агітації), за необхідністю, у місцях із масовим перебуванням людей, громадському транспорті, підприємствах, установах, організаціях тощо.

2. ЗАГРОЗА ВИБУХУ

Запорукою запобігання вибухам є неухильне дотримання правил пожежної та техногенної безпеки, а також пильність та відповідальність людей.

2.1. Однією із найпоширеніших причин вибухів є витік побутового газу у житлових і адміністративних будівлях.

Ознакою загрози вибуху побутового газу є різкий запах деодоранту, який змішується з метаном (запах газу).

Якщо ви відчували стійкий запах деодоранту необхідно:

- зберігати спокій;
- негайно вимкнути газові прилади;
- відкрити вікна та двері і провітрити приміщення;
- не курити та не користуватись електричними приладами;
- вийти з приміщення та зателефонувати до Служби газу

(тел. № 104);

- якщо будинок багатоквартирний, повідомити інших мешканців та, не користуючись ліфтом, залишити будівлю;

- надайте допомогу в евакуації літнім та важкохворим людям;

- перевірте сусідні квартири на наявність у них дітей, які тимчасово залишилися без нагляду дорослих, та повідомте про це представників Служби газу (правоохоронних органів, аварійно-рятувальних підрозділів);

- відійти на безпечну відстань від будинку (у разі можливості на відкритий майданчик або пустир) та чекати подальших інструкцій спеціалістів.

2.2. Також причиною багатьох вибухів на території України є боєприпаси, що залишилися з часів Великої Вітчизняної війни та сучасні боєприпаси (далі - вибухонебезпечні предмети).

здійснюючи заходи щодо недопущення до небезпечної зони інших людей.

У разі виявлення боєприпасів або речей, за зовнішніми ознаками схожих на боєприпаси, необхідно:

- негайно припинити всі роботи в районі виявлення вибухонебезпечного предмета;

- по можливості попередити про підозрілий предмет осіб, які знаходяться поряд;

- вивести (відвести) на максимальну відстань усіх людей (не менше 100 метрів), які знаходились поблизу, намагаючись рухатись назад по своїх слідах;

- позначити місце перебування предмета, а по можливості огородити його (для огорожі можна використовувати різні підручні матеріали: дошки, жердини, гілки, мотузки, шматки матерії тощо);

- негайно повідомити про знахідку в місцеві органи виконавчої влади, у МНС та в МВС (повідомлення робити не поспішаючи, чітко, із зазначенням точної адреси (орієнтирів) місця знаходження вибухонебезпечного предмета);

- очікувати на безпечній відстані від місця знаходження вибухонебезпечного предмета або предмета схожого на нього, представників органів місцевої влади, МНС, МВС, при цьому

Категорично забороняється:

- курити та використовувати відкритий вогонь поблизу місця та знаходження вибухонебезпечного предмета або предмета, схожого на нього;

- піднімати, витягувати з ґрунту, зрушувати з місця, кидати, ударяти і розбирати будь-які вибухонебезпечні предмети;
- приносити в місця перебування людей предмети, що схожі на вибухонебезпечні.

Слід пам'ятати:

- у будь-якому разі при виявленні вибухонебезпечного предмета або предметів підозрілого характеру лише безумовне виконання заходів безпеки є гарантом того, що не станеться випадку каліцтва чи загибелі.

2.3. Загроза терористичних атак не є актуальною для країни, але така загроза існує. Найбільш вірогідними цілями терористичних атак є місця масового перебування людей та об'єкти підвищеної небезпеки, які внаслідок підриву призводить до значної кількості людських жертв і можуть створити додаткову загрозу населенню та територіям, внаслідок викиду у навколишнє природне середовище небезпечних речовин (хімічних, біологічних, радіоактивних).

Типовою зброєю терористів є використання замаскованих вибухових пристроїв. Залежно від мети терористичного акту такі пристрої, споряджені годинниковим механізмом, можуть залишатись терористами у житлових будинках, навчальних закладах, установах і організаціях, підприємствах, громадському транспорті тощо.

Завдяки пильності громадян можна запобігти численним жертвам від спрацювання вибухового пристрою.

Терористи намагаються розмістити вибухові пристрої у найбільш

уразливих місцях, де зможуть завдати найбільшої шкоди населенню.

До таких місць, як правило, належать:

- автомобілі;
- входи, внутрішні двори, підсобні приміщення адміністративних і житлових будинків, складських приміщень;
- урни для сміття, інженерні комунікації в місцях масового перебування людей (фестивалі, ярмарки, базари, супермаркети, підземні переходи тощо);
- громадський транспорт (вагони тролейбусів, автобусів, трамваїв, поїздів тощо);
- об'єкти підвищеної небезпеки тощо.

В окремих випадках вибуховий пристрій може бути замаскований у поштових посиленнях (посилки, конверти), букетах квітів, подарунках тощо.

Також до ознак підозрілих предметів, що можуть бути вибуховими пристроями можна віднести:

- електропроводи, що виходять з невідомого предмета, антени, *лампочки на його поверхні, хід годинника*, що прослуховується;
- залишені предмети побутового призначення (валізи, сумки, гаманці, дитячі іграшки, ручні ліхтарики тощо);
- предмети, що знаходиться в не призначених для цього місцях (наприклад, велика дитяча іграшка біля вхідних дверей);
- предмети з прикріпленими до них мобільними телефонами, радіостанціями, акумуляторами.

Слід пам'ятати, що вибухова речовина може бути різноманітного

виду та мати різні властивості, що, у свою чергу, надає можливість замаскувати вибуховий пристрій навіть у поштовому конверті.

2.4. З метою попередження вибуху та встановлення наявності вибухового пристрою необхідно:

- бути уважними та звертати увагу на покинуті речі (валізи, сумки, пакунки, парасольки тощо);
- звернути увагу на ділянки свіжоскопаної землі, свіжопоштукатуреної або свіжопофарбованої стіни будівлі;
- не приймати від сторонніх осіб подарунків, квітів, поштових посилень;
- користуючись громадським транспортом, не погоджуватись на пропозиції супроводжувати речі невідомої особи (у тому числі провідників, стюардів, контролерів).

2.5. При виявленні вибухового пристрою або підозрілої речі необхідно: зберігати спокій;

- негайно повідомити про знахідку представників міліції, охорони, аварійно-рятувальних служб або зателефонувати за номерами 101, 102;
- не курити;
- не користуватись запальничками, іншими джерелами відкритого, а також предметами, що можуть його утворювати;

- не торкатись до підозрілої речі руками або іншими речами;
- у жодному разі не намагатися перемішувати вибуховий пристрій (підозрілий предмет) або змінювати його положення;
- залишити місце, де виявлено підозрілий предмет, при можливості організувати охорону на безпечній відстані, як зазначено нижче.

№ з/п	Тип вибухового пристрою (підозрілої речі)	Безпечна відстань
1	Ручна граната	Не менш ніж 200 метрів
2	Тротилова шашка	Не менш ніж 50 метрів
3	Банка ємністю 0,33 літра	Не менш ніж 60 метрів
4.	Валіза (кейс)	Не менш ніж 230 метрів
5	Дорожня валіза	Не менш ніж 350 метрів
6	Автомобіль типу "Жигулі"	Не менш ніж 460 метрів
7	Автомобіль типу "Волга"	Не менш ніж 580 метрів
8	Мікроавтобус	Не менш ніж 920 метрів

2.6. У разі отримання повідомлення від представників влади (правоохоронних органів, аварійно-рятувальних служб) про евакуацію із будинку (зони ймовірної надзвичайної ситуації або проведення антитерористичної операції) необхідно зберігати спокій та чітко виконувати отримані інструкції.

2.6.1 Якщо ви знаходитесь у квартирі:

- візьміть з собою документи, гроші, цінності та, у разі необхідності, ліки;
- потрібно знеструмити квартиру та перекрити воду і газ;
- надайте допомогу в евакуації літнім та важкохворим людям;
- перевірте сусідні квартири на наявність у них дітей, які на час оголошення евакуації залишились без нагляду дорослих, та повідомте про це представників правоохоронних органів (аварійно-рятувальних підрозділів);
- обов'язково замкніть свою квартиру;
- залишайте будинок спокійно, не створюючи паніки.

2.6.2. Якщо ви знаходитесь на вулиці:

- уникайте великих скупчень людей;
- якщо ви опинились у натовпі, не намагайтесь вийти з нього, рухайтесь у тому ж напрямку, що й натовп;

- руки зігніть у ліктях на рівні грудей та розсуньте їх, звільняючи від тиску грудну клітину;
- не тримайте руки у кишенях;
- якщо натиск натовпу набрав загрозливого характеру, негайно покиньте будь-яку ношу та позбавтесь від сумок на довгому ремні і шарфу;
- якщо ви упали, намагайтесь одразу встати на ноги, не опираючись на руки, а якщо це неможливо, потрібно згорнутись клубком і захистити голову передпліччями, поклавши долоні на потилицю.

3. ВИБУХ

3.1.1 У разі вибуху (спрацювання вибухового пристрою) у вашій або сусідній квартирі необхідно:

- негайно по телефону повідомити про подію правоохоронні (N 102), аварійно-рятувальні (N 101) та медичні (N 103) служби;
- у разі можливості та наявності необхідних знань і навичок надати першу медичну допомогу постраждалим;
- обов'язково відкрити вікна і двері для провітрювання, оскільки продукти вибуху містять отруйні та шкідливі компоненти;
- дочекатись прибуття представників правоохоронних органів (аварійно-рятувальних служб) та у подальшому діяти за їх вказівками.

3.1.2. Якщо в результаті вибуху важким предметом притиснуло будь-яку частину тіла, необхідно:

- масажувати її для підтримання циркуляції крові;
- намагатись перебувати як можна довше при свідомості (читайте вірші, співайте пісні тощо);
- подавати сигнали всіма доступними засобами (мобільний телефон, стукіт по перекриттях та металевих предметах тощо).

Слід пам'ятати, що одразу після повідомлення про вибух аварійно-рятувальними підрозділами розпочинаються роботи щодо визволення постраждалих з-під завалів. Під час аварійно-рятувальних робіт передбачено періодичні "хвилини тиші", коли зупиняється робота спеціального обладнання та приймаються сигнали про допомогу.

3.2. В окремих випадках терористи використовують вибуховий пристрій у поєднанні з ємністю з хімічно або біологічно

небезпечною речовиною. Хімічно та біологічно небезпечні речовини можуть також розповсюджуватись без допомоги вибухового пристрою (аерозольним шляхом, через речі масового використання тощо).

У разі коли після вибуху (або раптово) з'являються хмара або різкий сторонній запах, подібні ознаки нездужання в оточуючих людей (запаморочення, нудота, слабкість у суглобах і кінцівках тощо) необхідно:

- негайно залишити місце забруднення, орієнтуючись на погодні умови та фізичні властивості хмари (у разі її наявності);

- негайно по телефону повідомити про подію правоохоронні (N 102), аварійно-рятувальні (N 101) та медичні (N 103) служби;

- у разі коли покинути місце забруднення неможливо, вжити заходів для захисту органів дихання і шкіри подручними засобами (застебнути одяг, закрити обличчя, закрити органи дихання вологою тканиною);

- після виходу з місця зараження негайно звернутись до медичних закладів.

4. ТЕРОРИСТИЧНИЙ АКТ

4.1. Якщо ви опинились у будинку (приміщенні, території), захопленому терористами, але не були ними знайдені, необхідно:

- зберігати спокій та намагатись уникнути контакту з терористами;

- як можна тихіше повідомити правоохоронні органи про терористичну атаку, а також про своє місцезнаходження;

- не курити;

- не наближатись до дверей та вікон;

- чітко виконувати інструкції та команди правоохоронців;

- сховати свої документи та візитні картки.

Пам'ятайте, що одразу після вашого повідомлення антитерористичними підрозділами буде вжито вичерпних заходів для збереження вашого життя та здоров'я.

Почувши про початок антитерористичної операції (стрільба, вибухи), необхідно:

- лягти на підлогу обличчям вниз, поклавши руки долонями на потилицю;

- чітко виконувати команди співробітників анти терористичного підрозділу уникаючи різких рухів.

4.2. У разі захоплення терористами як заручника необхідно:

- не провокувати своїми діями терористів на насильницькі дії (уникати різких рухів, шуму тощо);
- на вимогу терористів негайно віддати їм особисті речі;
- не реагувати на провокаційні дії терористів;
- не дивитись терористам в очі;
- не вживати алкоголю;
- бути готовим до складнощів (відсутність свободи руху, їжі, води тощо);
- не чинити опір озброєним терористам, що може призвести до численних людських втрат.

5. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

Завдяки умілим та чітким діям під час виникнення вищезазначених ситуацій можна запобігти зайвим жертвам та надати можливість спеціальним підрозділам виконувати завдання щодо запобігання та реагування на надзвичайні ситуації, у тому числі ті, що виникли внаслідок терористичної діяльності.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

№1/9-609 від 11 серпня 2011 року

Методичні рекомендації щодо формування негативного ставлення суспільства до будь-яких форм і проявів тероризму та екстремізму

За останні роки міжнародний тероризм став однією з найгостріших проблем країн світу. Терористичні акти - вбивства, поранення, викрадення, погрози та деякі інші акти насильства, які готуються організаціями і здійснюються окремими особами стосовно державних або громадських діячів, здавна чинять опір розвитку суспільства. Основою тероризму можуть бути політичні мотиви (залякування населення, послаблення державної влади, змушування до певних дій або фізичне ліквідування політичних супротивників), а також дії, що мотивуються релігійними переконаннями, помстою, користолюбством, економічною конкуренцією або пов'язані з поведінкою психічно хворих людей. В таких випадках мова йдеться про екстремізм як різновид тероризму (від фр. *extremisme*, від лат. *extremus* - крайній) - прихильність крайніх поглядів, крайні заходи. Серед таких заходів можна відзначити провокацію заворушень, громадянську непокору, терористичні акції, методи партизанської

війни. Найбільш радикально налаштовані екстремісти часто заперечують будь-які компроміси, переговори, угоди.

Всесвітня історія знає чимало злочинів: вбивство давньоримського диктатора Юлія Цезаря, Авраама Лінкольна. Лише у другій половині ХХ ст. жертвами терору стали: Генеральний секретар ООН Даг Гаммаршельд (1961), у США - президент Джон Кеннеді (1963), його брат, сенатор Роберт Кеннеді (1968), лідер боротьби за громадянські права Мартін Лютер Кінг (1968), в Індії - прем'єр-міністр Індіра Ганді (1984), її син, колишній прем'єр-міністр Раджів Ганді (1991), король Саудівської Аравії Фейсал (1975), прем'єр-міністр Швеції Улоф Пальме (1986), президент Єгипту Анвар Садат (1981), прем'єр-міністр Ізраїлю Іцхак Рабін (1995).

Кількість подібних терористичних актів різко збільшилась в останні роки ХХ століття у ряді країн світу - Росії, Йорданії, Ізраїлі, США та ін.: 11 вересня 2001 року на території США відбулася серія терактів на Всесвітній торговий центр і Пентагон, внаслідок чого загинуло 2 749 людей;

23 - 26 жовтня 2002 року - терористична акція в Москві (трагедія Норд-Осту), під час якої 40 бойовиків на чолі з Мовсаром Бараєвим захопило близько 800 глядачів мюзіклу «Норд-Ост» в будинку Театрального центру на Дубровці. В результаті антитерористичної операції були знищені усі терористи, але призвело до загибелі близько 130 заручників.

В Україні діє низка міжнародних угод, у яких юридично визначені деякі види тероризму і передбачаються заходи боротьби з ними.

Одним із засобів вирішення питання забезпечення і дотримання законодавства у боротьбі з тероризмом та екстремізмом є правотворча діяльність української держави. Конституція України, Закони України "Про боротьбу з тероризмом", "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю", "Про боротьбу з корупцією", "Про міліцію", "Про Службу безпеки України", "Про державну податкову службу України", "Про прокуратуру", "Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними", Указ Президента "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України", Положення "Про національне центральне бюро Інтерполу", затверджене постановою Кабінету Міністрів України, акти центральних органів виконавчої влади відповідного змісту,

спрямовані на захист прав та інтересів громадян України від терористичної загрози.

Статтею 258 Кримінального кодексу України передбачена кримінальна відповідальність за здійснення терористичного акту, розкрито зміст терористичного акту, визначено відповідальність за створення терористичної групи чи терористичної організації, керівництво такою групою чи організацією або участь у ній.

В Україні оперативну роботу з боротьби проти тероризму проводять підрозділи Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ, Міністерства оборони та ін. Для ліквідації терористичних організацій та знешкодження окремих терористів використовуються структури відомчої безпеки та охорони.

Захистити себе від небезпеки погроз, в тому числі і від терористичної діяльності, – це бажання кожної людини. Всі навчальні дисципліни сприяють гармонійному розвитку людини зокрема і суспільства в цілому на шляху побудови правової, демократичної держави. При цьому провідне завдання у формуванні сучасного рівня культури безпеки життєдіяльності належить предмету "Основи здоров'я". Його вивчення надає учням знання і вміння безпечної поведінки в повсякденному житті, у небезпечних і надзвичайних ситуаціях, в тому числі і під час загрози терористичного акту.

Але є й інша небезпека: потрапити в мережу терористичної організації, стати виконавцем злочинних дій. Щоб уникнути цього, потрібно усвідомлювати наслідки своїх вчинків і дій, дбати про особисту безпеку та безпеку оточуючих людей. Зрозуміло, що кожен хоче, щоб помилок у житті було якомога менше, але для цього потрібно знати і дотримуватися певних цінностей, які допоможуть побудувати щасливе життя:

- прагнення до правди і справедливості;
- любов до Батьківщини;
- турбота про життя та здоров'я;
- повага до традицій свого та інших народів;
- здатність до праці та самодисципліни;
- чесність та гідність;
- миролюбність і доброзичливість.

На імовірність залучення людини до терористичної діяльності можуть впливати ряд його особистих якостей:

- психологічна неврівноваженість;

- недотримання норм здорового способу життя, наявність шкідливих звичок (паління, вживання алкоголю та наркотичних засобів);
- невміння будувати свої стосунки з оточуючими людьми;
- наявність протиріч у поглядах, цінностях, відсутність чітко сформованої мети в житті.

Тому головними завданнями закладів освіти є:

- розробка змістовних засад запобігання проявам насильства та екстремізму серед неповнолітніх і молоді;
- удосконалення нормативних засад запобігання проявам насильства та екстремізму в молодіжному середовищі;
- формування толерантності та запобігання проявам ксенофобії в молодіжному середовищі;
- усунення перешкод у взаємодії міліції, органів освіти та громадськості в процесі профілактики насильства серед неповнолітніх і молоді;
- спільна профілактична робота серед неповнолітніх;
- планування та координація профілактичної роботи освітніх закладів з особами, схильними до насильства й екстремізму;
- вивчення зарубіжного досвіду профілактики насильства та екстремізму серед неповнолітніх і молоді.

Основними методами і формами реалізації завдань навчально-виховного процесу в закладах освіти є бесіди, лекції про історію, культуру, звичаї та культурні взаємозв'язки, літературу і мистецтво різних народів країн, диспути про культуру міжетнічних відносин. З питань формування негативного ставлення суспільства до будь-яких форм і проявів тероризму та екстремізму виховання варто проводити виховні години, дискусії, засідання "круглих столів", прес-конференції, рольові (ділові) ігри, тренінги та ін. на теми: "Формування особистості в процесі стосунків з дорослими", "Стратегія поведінки підлітка в конфліктній ситуації з батьками", "Формування особистості в процесі стосунків з однолітками", "Конфліктні ситуації і шляхи їх розв'язання", "Взаємовідносини підлітка і суспільства. Правова відповідальність неповнолітніх", "Основні причини правопорушень", "Здоровий спосіб життя в системі антитерористичного виховання", "Кримінальна відповідальність за терористичну діяльність", "Кримінальна відповідальність за завідомо

неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності".

Варто зазначити, педагоги мають створювати у закладах освіти атмосферу нетерпимості до проявів жорстокості, міжетнічної дискримінації, расизму та ксенофобії. Необхідно організовувати та проводити заходи, спрямовані на виховання толерантності, терпимості до іншого, миролюбності, доброзичливості, готовності допомагати іншим. Значних результатів у проведенні просвітницької роботи з означених питань можна і необхідно досягти за умови оптимального поєднання навчально-виховного процесу та позаурочної роботи.

Обов'язки адміністрації навчального закладу по забезпеченню безпеки учнів (студентів) та персоналу освітнього закладу

Керівник освітнього закладу зобов'язаний:

- Знати основні вимоги керівних документів по попередженню та боротьбі з тероризмом.
- Особисто організовувати та контролювати планування та організацію заходів по забезпеченню безпеки учнів (студентів) та персоналу у приміщеннях та на території закладу.
- Забезпечити проведення виховних годин для розгляду питань суспільної профілактики та боротьби з тероризмом.
- Включити до плану виховної роботи проведення заходів, що ілюструють антигуманну спрямованість тероризму.
- Попереджувати, виявляти та впливати на факти недисциплінованої поведінки учнів (студентів), втягнення їх до різноманітних угруповань та сект.
- Щорічно планувати навчання, що стосуються протидії та правил поведінки під час здійснення терористичного акту.
- Зобов'язати весь персонал прибуваючий на свої робочі місця проводити огляд на предмет виявлення підозрілих предметів.
- Контролювати порядок на дахах, в підвальних та підсобних приміщеннях. Особисто контролювати порядок доступу в місця, найбільш вірогідного проведення терористичного акту.
- Особливу увагу приділяти приміщенням для занять підвищеного ризику.
- Створити умови унеможливлення потрапляння сторонніх предметів та автотранспорту на територію навчального закладу.

- Забезпечити своєчасне вивезення сміття з території навчального закладу.
- Брати особисту участь у розробці плану дій учнів та персоналу навчального закладу в умовах терористичної загрози.

Рекомендації керівництву навчального закладу щодо дій у випадку загрози або скоєння терористичного акту

Сигналом для негайного прийняття рішення про виконання плану дій у випадках, пов'язаних з терористичним актом, можуть бути факти:

- знаходження у приміщенні, на території навчального закладу та безпосередній близькості від нього підозрілого предмета, який може виявитися вибуховим пристроєм;
- надходження загроз по телефону, в усній або письмовій формі;
- захоплення терористами у заручники учнів (дітей) або співробітників у приміщеннях чи на території навчального закладу.

В усіх випадках керівнику необхідно діяти таким чином, щоб забезпечити безпеку учнів та співробітників навчального закладу.

Дії керівника у випадку знаходження вибухового предмету або схожого на нього

1. Негайно повідомити чергову службу МВС по телефону 102 та місцевий орган управління освітою за формою: прізвище, ім'я, по-батькові, посада, місце знаходження закладу, телефон, сутність випадку.

2. До прибуття оперативно-слідчої групи організувати охорону місця, де був знайдений підозрілий предмет із залученням співробітника ДСО.

3. Суворо заборонити всім учням та персоналу закладу наближатися, чіпати, розбирати чи переміщати знахідку. Зафіксувати обставини знаходження підозрілого предмету.

4. Вжити заходів щодо попередження паніки в процесі підготовки та проведення евакуації, недопущення випадків травматизму.

5. Організувати в супроводі вихователів або вчителів евакуацію учнів (не залежно від форми занять) у небезпечне, заздалегідь визначене місце.

6. Організувати перевірку наявності учнів за журналами обліку.

7. Забезпечити відключення електроенергії, водо- та газопостачання приміщення, забезпечити збереження матеріальних цінностей.

8. Забезпечити присутність осіб, які виявили небезпечні предмети для надання пояснень.

9. За результатами проведення оперативно-розшукових заходів доповісти керівництву місцевого органу управління освітою та діяти за його вказівками.

Дії керівника при отриманні загрози по телефону

1. Забезпечити термінову передачу отриманої інформації до правоохоронних органів та місцевого органу управління освітою за формою: прізвище, ім'я, по-батькові, посада, місце знаходження закладу, телефон, сутність погрози.

2. Зафіксувати у письмовій формі зміст та характер погрози, особливості передачі (шумовий фон, стать погрозувала, особливості мовлення – тембр голосу, акцент, наявність жаргонних, професійних та діалектичних виразів та ін.).

3. Виконати вимоги представників правоохоронних органів щодо організації дій на основі отриманої від вас інформації.

4. Попередити співробітника ДСО та всіх працівників адміністрації навчального закладу про факт отримання загрози та виклику оперативно-слідчої групи.

5. Забезпечити можливість безперешкодного під'їзду до навчального закладу автомашин правоохоронних органів, швидкої медичної допомоги, пожежної охорони, підрозділів МНС, тощо.

6. Після прибуття оперативно-слідчої групи керуватися вказівками їх керівника.

7. За результатами проведення оперативно-розшукових заходів доповісти керівництву місцевого органу управління освітою та діяти за його вказівками.

Дії керівників при отриманні загрози в письмовій формі

1. Забезпечити термінову передачу отриманої інформації до правоохоронних органів та місцевого органу управління освітою за

формою: прізвище, ім'я, по-батькові, посада, місце знаходження закладу, телефон, сутність погрози.

2. Забезпечити недоторканість усіх елементів (конверт, його вміст, текст погрози, комп'ютерний файл та ін.) кореспонденції та їх збереження до моменту передачі представникам правоохоронних органів.

3. Зафіксувати обставини, час та особливості отримання письмового повідомлення.

4. Виконати вимоги представників правоохоронних органів щодо організації дій на основі отриманої від вас інформації.

5. Попередити співробітника ДСО та всіх працівників адміністрації навчального закладу про факт отримання загрози та виклику оперативно-слідчої групи.

6. Забезпечити можливість безперешкодного під'їзду до навчального закладу автомашин правоохоронних органів, швидкої медичної допомоги, пожежної охорони, підрозділів МНС, тощо.

7. Після прибуття оперативно-слідчої групи керуватися вказівками їх керівника.

8. За результатами проведення оперативно-розшукових заходів доповісти керівництву місцевого органу управління освітою та діяти за його вказівками.

Дії керівника при захопленні терористами у заручники учнів (дітей) або співробітників

1. Забезпечити всіма можливими засобами термінову передачу інформації про захоплення заручників до правоохоронних органів.
2. По можливості провести евакуацію учнів та працівників навчального закладу, які не стали заручниками.
3. Прийняти всі міри по недопущенню паніки.
4. Не допустити випадків несанкціонованих дій по визволенню заручників з боку працівників закладу, батьків та інших громадян, що не мають відповідних повноважень.
5. Після прибуття представників правоохоронних органів діяти за вказівками їх керівника.

Правила поведінки й дії при одержанні анонімного дзвінка по телефону про закладений вибуховий пристрій

1. Той, хто отримав таку інформацію, негайно доповідає своєму безпосередньому начальнику або будь-якому керівнику підприємства, організації, установи.
2. Негайно доповісти в міський, районний відділ внутрішніх справ по телефону 102, а також в управління (відділ) з питання надзвичайних ситуації міста, району.
3. Припинити всі роботи.
 4. Евакуювати із приміщення всіх людей, що перебувають там.
 5. До прибуття представників МВС, адміністрації міста, району оточити територію будинку з метою не допуску людей у приміщення.
 6. Діяти залежно від сформованої обстановки.

Якщо Ви виявилися заручниками терористів

1. Забудьте, будь ласка, той «досвід», що був набутий Вами після перегляду пригодницьких фільмів.
2. Намагайтеся зрозуміти, чого хочуть терористи, визначити для себе, хто з них найнебезпечніший (нервовий, агресивний).
3. Не апелюйте до совісті терористів - це майже завжди даремно.
4. Доведеться виконати всі вказівки ватажка, не намагайтеся нагло дивитися йому в очі - це частіше є сигналом до агресії з його боку.
5. Якщо хтось поранений, комусь потрібна допомога, а Ви можете її зробити, попросіть підійти старшого й зверніться до нього з наступними словами: “Ви можете зберегти життя людині. Це, може, Вам колись зарахується. Я можу надати допомогу й завжди замовлю за Вас слово. Будьте розсудливі! Дозвольте мені допомогти людині, інакше ми його втратимо”. Говоріть при цьому спокійно, не приказним тоном, однак самі нічого не вживайте, поки не отримаєте дозволу.
6. Намагайтеся уникати контактів з терористами, якщо вони вимагають від Вас “співучасті” у тих або інших діях. Наприклад, в'язати когось, піддати катуванню й т.п. Ніхто й нічого не заважає Вам у цьому випадку “втратити” свідомість, продемонструвати переляк, безсилля, послатися на слабкість.
7. Якщо Вам здалося, що терорист блефує і в руках у нього муляж, не перевіряйте цього! Помилка може коштувати Вам життя.
8. При проведенні заходів щодо захоплення й знешкодження терористів не кваптеся залишати приміщення, тому що Вас можуть прийняти за злочинця, і Ви мимоволі виявитеся мішенню для групи захоплення.

9. Намагайтеся запам'ятати все, що бачите, чуєте: імена, клички, хто що робив, що вживав, як повадився, їхній зовнішній вигляд. Цілком можливо, Ваші показання будуть дуже важливі для слідства.

Пам'ятайте!

Немає безвихідних положень. Треба застися терпінням і опиратися на свою розсудливість.

Протягом останніх 25 років у світі спостерігається тенденція до зростання кількості терористичних актів, яка, починаючи з 1995 до 2014 року, збільшилась до 800-1000 актів на рік у всіх напрямках дій - політичному, національному, релігійному, кримінальному.

Як уберегти себе від проявів тероризму?

На превеликий жаль, останнім часом почастишали випадки грабежів і захоплень туристів, як заручників. Якщо раніше туристів не чіпали навіть при етнічних бойових діях, то зараз час змінився...

Тепер Ви можете виявитися в захопленому літаку або автобусі, або ж просто зустрітися на гірській стежці зі збройними людьми, які запросто можуть пограбувати Вас і забрати так необхідне Вам спорядження.

Що можна сказати із цього приводу...

Хотілось б звернутися до всіх терористичних, націоналістичних і інших організацій із проханням утриматися від насильницьких дій стосовно туристів, що відвідують Ваш регіон. Це не вирішить Ваших ні політичних, ні економічних проблем.

Для всіх інших ми публікуємо деякі правила поведінки при захопленні Вас у заручники, причому немає ніякої різниці, де і як це трапилося.

Не проявляти ніякої активності й зберігати спокій.

Не вступати із загарбниками в суперечки, це некорисно.

Вибрати із групи самого спокійного (старшого) і надати йому право ведення переговорів. Якщо Ви потрапили в заручники на борту літака, вертольота або в автобусі, де є стюардеса або старший групи, нехай веде переговори він(-а). Ще одне, якщо загарбники самі вибрали когось із Вас для переговорів, то немає необхідності їм суперечити, нехай ця людина, і спілкується з ними.

У міру сил і можливостей спробуйте відгородити інших членів групи від спілкування між собою й із загарбниками.

У жодному разі не обговорювати те, що відбувається із сусідами, особливо якщо Ви летите в літаку, тому що Ваш сусід може бути спостерігачем у групі терористів.

Всі свої прохання адресувати (передавати) тільки через старшого.

Не поспішайте відмовляти проханням загарбників, але й виконувати всі прохання теж немає необхідності. Тільки все необхідно вирішувати спокійно й уповати на логіку.

При веденні переговорів намагатися не дивитися в очі загарбникові, особливо якщо той нервує або показує свою браваду. Це може погіршити Ваше положення.

Не залишати без догляду багаж (рюкзаки) спорядження. Якщо Вас просять відійти й надати комусь із загарбників можливість перевірити намет на наявність, наприклад, наркотиків або зброї, старший повинен зробити все можливе, щоб показати все самому, причому бажано, щоб він був не один.

Якщо все-таки Ваші речі були зібрані (перекладені) не Вами, то після того як підуть загарбники, обов'язково перекладіть все у своєму рюкзаку заново - можна знайти зайві речі.

Якщо Ви перебуваєте в приміщенні або в літаку / автобусі, то його будуть штурмувати, тому на початку штурму спец. підрозділами або після звуку пострілу необхідно лягти на підлогу й залишатися там до завершення операції.

Сподіваємося, що Ви не потрапите в таку ситуацію, де Вам довелося б застосовувати знання із цієї сторінки. Так само сподіваємося, що усе менше й менше людей зі зброєю будуть використовувати туристів для своїх цілей.

Терористи можуть встановити вибухові пристрої у самих непередбачених місцях: на дорогах, в будинках, на транспорті, у громадських місцях, автомобілях. На сьогоднішній день можуть використовуватися як промислові, так і саморобні вибухові пристрої, замасковані під будь-які предмети.

Правила поведінки та захист населення під час можливих терористичних актів

Перераховані види тероризму загалом не характерні для України. Однак сучасний розвиток відкритого суспільства, збільшення можливостей для переміщення по земній кулі, збройні конфлікти поблизу кордонів нашої держави дають підстави вважати, що кожен з нас може стати жертвою терористичного акту. В цьому

випадку на перший план виходить питання збереження власної безпеки, збереження життя та здоров'я.

Останніми роками у світі збільшилася кількість випадків **захоплення заручників**. Відомим терористичним актом останнього часу є захоплення в заручники глядачів та акторів мюзиклу "Норд-Ост" у театральному центрі на Дубровці в Москві, де були громадяни України. Такі злочини – образа честі і гідності захоплених людей, заподіяння їм моральних і фізичних страждань, тілесних ушкоджень і навіть смерті.

Правила безпеки, якщо вас захопили злочинці як заручника.

Потрібно пам'ятати:

- якщо злочинці в стані сп'яніння, то обмежуйте контакти з ними;
- не посилюйте агресивність злочинців непокорю, лайкою, зайвим опором;
- виконуйте вимоги терористів;
- уникайте будь-яких дискусій;
- з першою нагодою намагайтеся повідомити про своє місцезнаходження рідним чи в міліцію;
- намагайтеся запам'ятати будь-яку інформацію (вік, ріст, голос, манеру розмовляти, звички тощо) про злочинців;
- не дозволяйте собі падати духом;
- стежте за поведінкою терориста, намагайтеся втекти;
- при звільненні виходьте якомога швидше, речі залишайте там, де вони лежать, оскільки там можливі вибух або пожежа.

Терористичні акти виявляються і **на небезпечних об'єктах**, на яких швидко можна здійснити надзвичайну ситуацію, що супроводжується негативними наслідками (людськими жертвами, матеріальними збитками, екологічними наслідками). В Україні до таких об'єктів належать атомні електростанції, транспортні вузли (аеропорти, залізничні станції), магістральні трубопроводи, військові склади і арсенали, промислові підприємства, склади, установи, організації, які виробляють, використовують, зберігають, продають біологічні препарати, високотоксичні і отруйні речовини.

Якщо ви опинилися поблизу об'єктів на момент здійснення чи загрози терористичних актів, то правила безпеки аналогічні тим, які використовуються при відповідних виробничих аваріях та катастрофах. Головним при цьому є відсутність паніки і збереження спокійної поведінки, якомога швидший вихід за межі небезпечної

зони, де діють чинники небезпеки, надання до медичної допомоги потерпілим, виклик компетентних служб.

Дуже поширеним є **телефонне хуліганство**, яке іноді розглядаємо як форму тероризму. В більшості випадків, цим, від нічого робити займаються підлітки, проте це можуть бути колеги по роботі, конкуренти по бізнесу чи просто хворі люди, що мають на меті вивести вас із стану психологічної рівноваги. При цьому постійно набирають ваш номер телефону і у трубку говорять різні неприємні речі.

Правила безпеки по телефону прості і ви їх знаєте. Відповідаючи на дзвінок, говоріть лише “Ало!” не називаючи свого імені і номера телефону. На запитання ”Який номер?” відповідайте “Який потрібен?”. Якщо номер набраний не правильно, то не називайте свій. Покладіть трубку.

Якщо ви відчули, що дзвонять зі злими намірами, то зберігайте спокій і не видавайте емоцій. Якщо встановлений автовідповідач, то не записуйте на плівці своє ім'я і номер телефону, повідомлення, що ви у відпустці тощо.

Часто ми маємо можливість зіткнутися із **телефонним терором** або його наслідками. Телефонні погрози стосуються місць великого скупчення людей, коли повідомляється про нібито мінування вокзалів, кінотеатрів, адміністративних будинків, шкіл і т. д. В основному подібними витівками займаються діти 10-15-річного віку, які мають на меті зірвати контрольну роботу чи батьківські збори. Незважаючи на те, що повідомлення в переважній більшості не підтверджуються, на перевірку кожної заяви відволікається багато людей і техніки (міліція, рятувальники, пожежники, медики) та завдаються матеріальні збитки.

Головна проблема правоохоронних органів – піймати зловмисника. Сьогодні існують фоноскопичні лабораторії в яких за незначними записами фраз можна встановити стать, вік, вагу, стан здоров'я, регіон проживання, національність тощо.

Правила безпеки при поштовому тероризмі засновані на тому, що листи, бандеролі, посилки із смертоносною начинкою мають перелік ознак, що відрізняють їх від звичайних поштових відправлень. Такі ознаки:

- доставка відправлень не встановленим способом або просто підкиданням (без марок, штемпелів);
- незнайомий відправник;

- наявність грифів “особисто в руки”, “таємно”;
- незвичні вага, форма, розміри;
- виявлення на ньому сторонніх предметів (порошок, дріт, інші тверді предмети).

Таке поштове відправлення потрібно покласти в місце куди не попадає промінь сонця, де нема джерел тепла або вологи і сповістити правоохоронні органи.

Тероризму дітей привчають ... комп'ютерні ігри

Телеглядацька асоціація батьків України вважає, що треба забезпечити у країні належні умови для виховання дітей і молоді та створити для цього безпечне інформаційне середовище. Адже діти – наше майбутнє. Необхідно їм віддавати все найкраще, і ні в якому разі не можна сприяти їхньому приниженню. Проблема комп'ютерної ігроманії сьогодні є дуже актуальною. Адже кожна друга дитина, яка спробувала пограти у комп'ютерні стратегії, вже не може відмовитись від цього задоволення. Юнаків та підлітків ніби затягує у комп'ютерний вир, де вони проживають ціле життя: віртуально народжуються, живуть, помирають... Не раз траплялись випадки, коли 5-річні хлопчачки, захопившись грою, відмовлялись їсти, спати, гуляти, ходити у садок. Вони з головою поринали у світ гри. Психологи стверджують, що близько половини українських дітей страждає на ігроманію. Ви, мабуть, не раз чули про випадки, коли підлітки тікали з дому, прихопивши батьківські заощадження, які в результаті програвали у комп'ютерних салонах. Але найголовніше те, що комп'ютерні ігри не вчать хорошому. У більшості з них треба вбивати, розстрілювати, нищити. Це привчає дітей до тероризму і змалечку привчає їх до кровопролиття. Асоціація батьків пропонує створити систему класифікації комп'ютерних ігор у залежності від віку дітей, починаючи з якого було б максимально безпечним для їхньої психіки грати у ці ігри.

Також покласти обов'язок на один з органів виконавчої влади по проведенню експертних досліджень електронних програмних продуктів на етапі, що передує їх розповсюдженню та реалізації з метою унеможливлення завдання неповнолітнім моральної, духовної та психічної шкоди. Як критерій для такого експертного дослідження комп'ютерних ігор Асоціація батьків України пропонує взяти за основу нормативи, що застосовуються для визначення Міністерством

культури і туризму України вікової аудиторії фільмів, але із адаптацією до ігрової комп'ютерної специфіки і з врахуванням міжнародного досвіду.

Пам'ятайте тероризм

Тероризм - це дуже просте і, водночас, дуже складне питання. Навіть вересневі події 2001 року в США і жовтневі 2002 року в Москві не навчили нас елементарної уваги. Розповідають, що перед вибухом у Волгодонську (Росія) хтось із терористів зателефонував в одну з квартир будинку, що був приречений: мовляв, як вам спиться в пеклі? Звичайно, страшний факт. Але страшно й інше, той, кого розбудили серед ночі, лише нецензурно висловився і повісив слухавку. Він не надав значення такій події, тому що думка про можливість тероризму не закріпилась у нашій свідомості. Повірте, в Іспанії, Ізраїлі або Ірландії людина, яку розбудили серед ночі не полінилась би зателефонувати в поліцію, підняти тривогу, залишити свій дім. Береженого, як кажуть, Бог береже.

Пам'ятати про те, що ми живемо в епоху тероризму, - означає налаштувати себе, свою свідомість і поведінку у відповідне русло: сприйняття оточуючого середовища, відношення до того, що відбувається, і до поведінки в житті. Це означає, що необхідно знати напам'ять телефони: "101", "102", "103" "104"

Необхідно заздалегідь знати, куди бігти і що робити в критичній ситуації. Це означає, що потрібно тримати документи і гроші, предмети першої необхідності в доступному місці, так щоб при необхідності не витратити багато часу на їх пошуки.

Досвід різних країн і народів показує: якщо люди пам'ятають про те, що в житті існує тероризм і терористи, їх поведінка ніби сама автоматично підлаштовується під потенційну загрозу. Тоді люди самі стають більш уважними, обережними, спостережливими. Мова в жодному разі не йде про паніку, про постійний страх, з яким жити неможливо. Але потрібно вже відвикати і від звичної для нас халатності, розхлябаності, неуважності навіть до очевидних фактів. На відміну від нашого улюбленого "авось", потрібен більш високий рівень самодисципліни. Дисциплінуючи себе і навколишнє середовище, люди добиваються того, що терорист стає більш помітним на такому фоні, адже він завжди порушує ті чи інші норми суспільного життя: можливо злочинець несе в руках щось незвичне, велике і запаковане у щось невідповідне, або кишені у нього занадто

випирають, чи він залазить під чужий автомобіль, що стоїть у вашому дворі і підозріло довго возиться там, або ж просто веде себе неадекватно.

Послабимо агресію

Агресія є “найгарячіша форма поведінки”. Вона вміщує в собі надзвичайно потужний емоційний заряд. Самі вирази “ виведення з себе”, “нестриманий”, “доведений до білого коління” підкреслюють це. Отже, головною задачею є понизити це емоційне напруження, послабити його.

Звісно, агресія буває різноманітною. “Холодне” насилля терориста важко назвати агресією- це, скоріше за все, просто напад. Про емоційну агресію говорять у випадках відповідних емоцій-наприклад, про агресії людини, яка до цього була дуже налякана, але горить жагою помсти до кривдника. Звичайно, заздалегідь розраховану і давно сформовану агресію терориста звичайним людям в звичайних ситуаціях послабити важко. Але іноді це можливо та, безумовно, корисно.

Іноді буває достатньо сильно здивувати нападника. Відомий прийом - вчасно задати найбезглуздіше і неочікуване запитання, наприклад : “ А що це у вас з вухом?” Зазвичай людина у відповідь хапається за вухо або перепитує: “Що ви маєте на увазі? “. Тему можна продовжити: “ Я лікар і точно знаю – так починається рак шкіри” . Як правило, у відповідь виникає збентеження, яке можна використати: спробувати втекти, вдарити нападника, вибити його з рівноваги - цього буває достатньо для того, щоб зменшити агресію. Відомо, що багато жінок змогли уникнути сексуального насилля, буквально приголомшивши насильника реплікою:” У мене сифіліс”.

Непоганий прийом - різке демонстративне підкорення. Як правило, агресивна людина налаштована на ваш опір, який йому прийдеться переборювати. Якщо ви ведете себе протилежним, не запрограмованим насильником чином, він може розгубитись. Цим можна скористатись.

Не менш важливою проблемою є зниження агресії значною кількістю оточуючих вас людей. Навіть якщо агресія направлена не на вас, вона все одно небезпечна, важко буває вирватись із натовпу. Схопивши вас, вона може спричинити вам шкоду.

Експериментально встановлено: часто однієї лише присутності людини, що демонструє модель неагресивної поведінки, буває досить, щоб нейтралізувати агресію, що походить від інших або

провокується ними. Аналогічна дія зазвичай робить можливою загрозу помсти, негайної або затриманої, тим нижча вірогідність нашої агресивної поведінки. І навпаки: чим вища ймовірність помсти, тим менш агресивним стає кривдник. Наостанок, важливим є вміння послабити особисту агресію. Вона рідко буває корисною. Скоріше навпаки:

агресія народжує агресію, і невідомо, чим закінчиться ваша зустріч з такою ж агресивною людиною. Корисніше буде зберігати здоровий глузд, не піддаватися емоціям і тим самим перехитрити ворога. Хоча, безумовно, іноді корисним буває імітувати дуже агресивний стан (типу “я вас всіх зараз розірву”). Це те, що в кримінальному світі називається “брати на понт”, та інколи дає ефективний результат.

Зниженню рівня агресії допомагає загальне зниження рівня збудження людини. Іноді радять: попей водички, не напружуйся, розслабся. Вважають, що агресію понижують чи стримують три головні фактори: атрибуція, пом'якшення обставин, з'ясування причини.

Атрибуція- це ваше сприйняття причин, пояснення собі того, що відбувається. Вас дратує, коли важлива телефонна розмова раптово закінчується. Але має значення, чому так сталося: чи кинув співрозмовник слухавку, чи просто трапилась неполадка на лінії. Якщо ви припустите перше, то ваша зустрічна агресія буде виправданою і, природно, посилиться. А якщо друге, то рівень агресивності відразу знизиться. У житті часто бувають ситуації, які можна сприймати по – різному. Чи дійсно продавець у магазині хотів вас образити, чи він просто незграбно висловився. Невже інший водій свідомо підрізав вам шлях на повороті, чи він просто не помітив вас. У таких випадках ми намагаємось визначити, чому інші ведуть себе таким чином, а не інакше. Висновки, до яких ми приходимо, дуже впливають на схильність агресивно діяти.

Пом'якшуючі обставини це ті пояснення, які ви самі можете знайти в діях іншої людини або ж те, що вона може привести в своє виправдання. Експериментально встановлено, що попереднє пояснення і пояснення постфактум сприяє зниженню рівня агресії. Якщо заздалегідь ми дізнаємось, що людина знаходиться в стані гніву, то це приглушить бажання агресивно відповісти на його образливі слова на вашу адресу. Але для цього, звісно, ви самі не повинні піддаватись емоціям, інакше це понизить вашу здатність до переробки складної інформації про інших людей. Не просто так

кажуть: коли в двері стукають емоції, розум стрибає з вікон. Не будьте імпульсивні - знайдіть і оцініть належним чином пом'якшуючі обставини.

Вибачення і виправдання, “відшкодування збитків”. Відомо: якщо вибачення, що вам висловлюють, відверті, а докази, що приводяться, запевняють вас, і до того ж вам готові відшкодувати нанесену втрату, то ви можете швидко “відтанути”. Тоді ваш гнів зникне. Якщо вибачення здаються не відвертими, а виправдання фальшивими, це може навіть посилити гнів. Але багато залежить від вас: як ви сприйняли ці вибачення і пояснення. Якщо вам захочеться вгамувати агресію, вони вас задовольнять, якщо ні - навряд чи щось допоможе. Відомі побутові приклади, коли на вимогу: “Дай підкурити” (звичайний початок для побутової агресії з боку вуличних хуліганів, яким потрібно емоційно розігрітись вашою прогнозуючою відмовою), людина починала відверто приносити вибачення і пояснення, чому він не може цього зробити (вчора кинув курити, забув купити). Приголомшені такою поведінкою, агресори зазвичай відразу розгублювались, відчували зникнення, вагались або навіть відмовлялись від своїх намірів. Перевірте на собі, чи зможете ви задовольнитись вибаченнями і виправданнями в тій чи іншій ситуації. Якщо так, то спробуйте використати цей прийом - нашкодити він, у крайньому випадку, не може.

Гарним засобом попередження агресії зазвичай є демонстрація співпереживання (емпатія), вдалий жарт, демонстрація особистої проблеми. Відомо: людина нездатна здійснювати дві несумісні реакції в один і той самий час. Неможливо одночасно знаходитись у стані захоплення і депресії. Отже, можна понизити гнів і агресію, викликаючи почуття, які не взаємодіють з ними. Передусім - це гумор, демонстративне співпереживання (розподіл проблем). З одного боку, відомі випадки, коли жінкам вдавалося уникнути домагань насильника, висміявши його (“дуже хочеться”, “давно ніхто не давав”, “не виходить”). З іншого, відомі і протилежні приклади: деяким жінкам, що потрапили в заручники, вдавалось уникнути смерті, схиливши терористів до інтимної близькості. Іноді вдавалось понизити агресію терористів, демонструючи готовність зрозуміти і розділити його проблеми. Відомо, що стокгольмський синдром пов'язаний не тільки з виникненням прив'язаності жертви до терориста, але і навпаки, з виникненням прив'язаності терориста до жертви. Таке зближення якраз і відбувається за рахунок зняття агресії

через демонстрацію розуміння причини, що примушує людину до агресії.

Поштові скриньки

Окрема тема - це наші поштові скриньки і те, що в них тепер потрапляє. Історія розповсюдження бацил сибірської язви в США восени 2001 року всіх навчила: біологічний тероризм - це страшна міна уповільненої дії. Біотерор завжди приходить тихо і непомітно, в акуратному поштовому конверті, через звичайну поштову скриньку. Хочете уникнути цього? Передусім, контролюйте свою поштову скриньку. Не дозволяйте використовувати її в якості ящика для сміття чи складу для зберігання наркотиків наркоманам, що живуть поруч. Звертайте увагу на все незвичайне, що може в ньому з'явитись. І, звичайно, обережно відчиняйте його, не смикайте занадто сильно, а то буває і так, що діти сусідів прив'язали за ниточку звичайний капсуль, а поруч з ним – відкриту коробку сірників. Страшного нічого не станеться, але руки поранити досить реально.

Тепер- найголовніше. Не поспішайте відкривати конверт із незнайомою зворотною адресою, з невідомим вам відправником. Останнім часом у нас є популярною так звана адресна розсилка рекламної продукції - поштова реклама різноманітних фірм, різноманітних товарів і послуг. Інформаційні бази даних з прізвищами, адресою і навіть телефонами стали загальнодоступними - ось і звертаються до нас комерційні фірми за ім'ям та по батькові. Кажуть, підвищення попиту виправдовує затрати на таку рекламу. Вважають, що дуже швидко вона зменшиться: обережні люди вже перестали відкривати незнайомі конверти такого роду. І правильно роблять. Ми, звичайно, не в Америці живемо, але якщо якийсь терорист захоче вчинити масовий терористичний акт у великому місті, то легше всього йому буде замаскувати свої конверти з бацилами сибірської язви, чуми чи віспи під банальну і всім звичну поштову рекламу. Народ у нас, на жаль, все ще занадто довірливий. А біла смерть, як вже назвали біотероризм, приходить непоміченим.

Місця скупчення людей

Для того, щоб відчувати себе зовсім спокійно, бажано мати в радіусі хоча б одного-двох метрів вільний простір навколо себе. Краще, звичайно, щоб такого простору було три-п'ять метрів. Але про це у нашому динамічному житті доводиться тільки мріяти. Як мінімум,

простору повинно бути достатньо для того, щоб не можна було дістати ваше тіло, як говорять фахівці, «несанкціонованим чином». Зрозуміло, що в нашому житті, з його транспортними проблемами, про це навіть мріяти не доводиться. Та все ж – не лізьте в тисняву, навіть якщо дуже хочеться скоріше доїхати до будинку або роботи. Краще виходите ранісінько, із запасом часу.

Не тисніться в одну купу з іншими людьми на автобусній зупинці, люди можуть виявитися різними. У тисняві простіше простого «штрикнути» ножом або сунути шило в бік. Там будь-який уламок, навіть від незначного вибуху, може стати смертельним.

Зупинки громадського транспорту – зручне місце для того, щоб залишити там, на лавочці або під лавочкою, вибуховий пристрій. Влада вже давно обіцяє зробити їх такими, щоб не було легкого скла, що б'ється і далеко розлітається. У розвинутих країнах, між іншим, зупинки громадського транспорту зроблені з якісних куленепробивних матеріалів.

Нам доводиться розраховувати тільки на себе. Відтак, дивіться уважно на всі боки. Підозріла людина, підозрілий предмет, щось начебто «випадково» забуте кимось на зупинці, в автобусі, метро, - все це може виявитися зовсім навіть не випадковим.

Навчіться “прораховувати” людей. Потенційний терорист помітний тим, що він перенапружений, він «сіпається», у нього «бігають» очі. Він увесь час стурбований тим, як саме виконати завдання, аби не потрапити до рук правоохоронних органів, - і це відображається на його поведінці. Часто і зовнішній вигляд може видати таку людину. Він рідко одягнений пристойно, часто виглядає відвертим «бомжем». Частіше всього це щось середнє, хоча і з ухилом у бік “бомжуватості”: шапочка насувається на очі, одяг такий, що зручний для швидкого пересування... До речі, звертайте увагу на знамениті стенди під назвою “не проходите мимо” - там вивішують і фотографії, і фотороботи людей, які підозрюються у тероризмі. А то міліція скаржиться – на цей розшук витрачаються величезні гроші, витрачаються тонни паперу, але останніми роками люди просто перестали звертати на ці стенди увагу. І марно. Як говорили у давнину: попереджений – значить, захищений. Ми якось непомітно стали хворобливо самовпевненими. Вважаємо, що біда нас не торкнеться. Лінуємося підійти до такого стенду і подивитися.

Перебуваючи у кіно, театрі звертайте увагу не тільки на екран, або сцену, але і на своїх сусідів, на те, чи немає чого-небудь зайвого,

підозрілого під вашим кріслом. Особливо насторожіться, якщо хтось з тих, хто сидить поруч, раптово полишає зал. Погляньте, хоча б мигцем, чи не «забув» він чого-небудь, йдучи. Зверніть увагу персоналу на дивну поведінку таких сусідів. І не бійтеся здійснити помилкову тривогу, не бійтеся виявитися смішним. Краще хай буде тисяча помилкових сигналів, ніж один “продавлений” терористичний акт.

Ніколи не піддавайтеся спокусам. Не піднімайте залишену кимось, нібито випадково, красиву авторучку, запальничку, пачку цигарок. Не підбирайте нічого привабливого – особливо в яскравій упаковці.

Повірте старій англійській приказці – безкоштовний сир буває тільки у мишоловці. Звичка жити на халяву глибоко помилкова. Пам’ятайте: інші люди не дурніше за нас з вами. Те, що нам здається «забути» або «втраченим» дуже часто виявляється просто спеціально для вас підкинутим. У світі давно відомі численні випадки мінування таких предметів терористами. Більш того, саме вони часто спеціально начиняються вибухівкою. Такі міні-пастки розраховані, перш за все, на нетямущих дітей, але достатньо часто від них страждають і дорослі.

Як ви ходите по вулицях?

На жаль, більшість з нас ходить приблизно однаково – в основному, дивлячись собі під ноги. Дивитися ж треба на всі боки, причому уважно. Так можна побачити і потенційного терориста, і підозрілий предмет, і просто небезпечну компанію вуличної шпани у підворотті. Звичайно, в нашому кліматі, з довгою зимою, це не просто. Під ноги доводиться дивитися, щоб не посковзнутися при ожеледі. Значить, треба спробувати робити так: оглянули околиці, потім — під ноги; потім — знову по сторонах і т.д. Це називається «скануванням місцевості».

На вулиці практично все має значення. Добре відомо, що вибух припаркованого в людному місці або біля житлових будинків автомобіля — один з улюблених прийомів терористів. Звертайте найпильнішу увагу на такі кинуті машини. Якщо помітили біля свого будинку незнайомий автотранспорт, що припаркований протягом декількох днів, - спробуйте з’ясувати у сусідів, кому він належить, чому саме тут покинутий. Або хоча б не полінуйтеся подзвонити своєму дільничному інспектору, в крайньому випадку зверніться до ЖЕК – вони вживуть необхідних заходів.

Остерігайтеся на вулиці не тільки сп’янілих, але і гулящих підлітків – і вони можуть бути небезпечними. Входи до підвалів, на

горища повинні бути завжди і надійно закриті. Східцеві майданчики не повинні ставати притулком для бомжів і наркоманів. Домофони повинні працювати, а не пропускати усіх без винятку до вашого під'їзду. Нарешті, перед входом до під'їзду повинне горіти світло, як і на східцевих майданчиках.

Пам'ятайте: як правило, терористи – чужаки, прийшли люди, сторонні у вашому місті. Свої рідко стануть висаджувати у повітря будинки, у яких, можливо, живуть їх власні родичі. Чужа ж людина завжди помітна. Вона не знає, де знаходяться усім відомі місця, розпитує дорогу, іноді цікавиться тим, що для нормальної людини давно відоме і звичне. Ви, наприклад, знаєте, де знаходиться найближче відділення міліції? Або знаєте, або вам і знати цього не треба. А ось терористу це украй необхідне знати, для того щоб унебезпечити себе від оперативних співробітників.

Отже придивіться уважніше до людини, яка цікавиться, де ж тут міліція. Запитайте, навіщо це йому знадобилося. І подивіться, як він реагуватиме. Якщо щось покажеться вам підозрілим, дивним або просто незрозумілим, знайдіть спосіб сповістити про це співробітників міліції (дільничного або «02»). Спробуйте добре запам'ятати зовнішні прикмети людини, що викликала у вас підозру, щоб детально описати його співробітникам міліції. Не намагайтеся організовувати стеження за підозрілою людиною, це повинні робити фахівці. Не робіть самостійних спроб затримати підозрілу людину, як би добре Ви б не були фізично підготовлені.

Дещо про сміття

Як вже мовилося, особливу увагу треба приділяти власному двору, дитячому майданчику: це теж улюблені місця терористів. Часто вибухові пристрої можуть маскуватися під які-небудь предмети, нібито кинуті біля місць для збору сміття — хоча це і не дуже приємно іноді пахне, але вам порада: краще придивляйтеся до такої «реклами». Будемо сподіватися, що вона різко піде на спад у найближчому майбутньому: обережні люди вже покинули розкривати незнайомі конверти подібного роду. І правильно роблять. Ми, звичайно, не в Америці живемо, проте якщо який-небудь терорист схоче влаштувати масовий терористичний акт у великому місті, то легше всього йому буде замаскувати свої конверти з бацилами під банальну і всім звичну поштову рекламу. Народ у нас, на жаль, є все

ще дуже довірливим. А «біла смерть», як вже охрестили біотерор, приходить непомітно.

Остерігайтеся баків для сміття. Саме в них, як свідчить, багата на терористичні акти близькосхідна статистика, частіше за все кладе терорист свій пекельний пристрій. Тому свого часу влада Ізраїлю не пошкодувала грошей і зробила усі сміттєві баки у містах... прозорими. І дуже багато терористичних актів стали неможливими, що називається, у зародку: будь-хто, хто підходив до такого симпатичного баку, щоб кинути недопалену цигарку або сунути папірець від морозива, відразу помічав у ній щось незвичне. Далі – звернення до найближчого поліцейського призводило до швидкого прибуття фахівців і, нарешті, швидкого розмінування.

Про “внутрішнє вживання”

Це — розмова про те, що ми вживаємо усередину, тобто п’ємо та їмо. Тут є зовсім очевидні моменти: не треба купувати несвіжі продукти і пити «палену горілку». Але на практиці відомі і набагато більш витончені речі. Кілька років тому в США була розкрита група терористів, які уміло розкривали популярні ліки і підміняли їх цілющий вміст капсулами з отрутою. Потім цей «товар» йшов у продаж через звичайні аптеки. Після декількох дивних смертей даний терористичний акт був розкритий, а подальше розповсюдження таких «ліків» припинено.

Свого часу в Афганістані терористи застосовували проти радянських військ і не таке. Оцініть: терористи використовували проти нас навіть отруєну горілку. Відрізнити її можна було за маленькими дірочками на пробці: саме через неї шприцом уприскувалася отруйна речовина. Також за допомогою медичної голки отрута уприскувалася у фрукти, у кавуни і дині. І це було ще більш ефективним, оскільки тут «знайти дірочку» при покупці набагато складніше. Відповідно, і жертв було більше. В архівах поліції США і європейських країн можна знайти безліч свідоцтв різних загроз бактеріологічного зараження упаковок дитячого харчування.

Що можна порадити? Стежте ретельніше за всім, що використовується для внутрішнього вживання. Купуйте їжу і напої в тих місцях і торгових пунктах, де перевіряють якість товарів, що продаються: бажано у супермаркетах, а не з рук.

Враховуюючи Методичні рекомендації затверджені Наказом МНС України від 18.12.2009 N 860 “Щодо дій населення у разі загрози та виникнення вибуху, у тому числі тих, що виникли внаслідок терористичної діяльності” та Методичні рекомендації затверджені Наказом МОН України від №1/9-609 від 11 серпня 2011 року “Щодо формування негативного ставлення суспільства до будь-яких форм і проявів тероризму та екстремізму” надаємо зразок **Заходів** (Навчального закладу освіти) щодо дій структурних підрозділів ЦЗ на випадок можливого виникнення терористичних проявів:

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
 Начальник ЦЗ _____
 _____ ПП
 «__» вересня 2013 р.

Заходи

(Навчального закладу освіти) щодо дій структурних підрозділів ЦЗ на випадок можливого виникнення терористичних проявів на 2013-2014 навчальний рік

Розділ I.

Інформаційна підготовка педагогічного та учнівського колективу до можливої загрози виникнення терористичних проявів

№ пп	Найменування заходів цивільного захисту	Термін проведення	Хто проводить	Хто залучається	Примітка
1	Опрацювати Положення про правові і організаційні основи практичних дій структурних підрозділів щодо боротьби з тероризмом, затверджені наказом МОН України від 19.05.06р. № 385	Вересень	Нач. ЦЗ закладу	Пед. та особовий склад закладу	
2	Призначити постійно-діючу групу у навчальному закладі для перевірки навчальних приміщень, службових кабінетів, території з метою виявлення вибухонебезпечних та інших підозрілих	Вересень	Нач. ЦЗ закладу	Пед. та особовий склад закладу	

	предметів.				
3	Провести заняття з учасниками навчально – виховного процесу щодо їх дій у разі загрози виникнення можливих терористичних проявів.	Вересень	Заст..нач. ЦЗ закладу	Пед. та особовий склад закладу, учні	
4	Проводити бесіди, лекції, виховні години, зустрічі працівників та учнів освітніх закладів зі співробітниками МВС та працівниками установ МНС , з метою розширення їх знань про тероризм, як суспільне негативне явище.	Впродов ж року	Заст..нач. ЦЗ закладу	Пед. та особовий склад закладу, учні	
5	Проводити відкриті уроки, виховні години, батьківські збори, вікторини та інші заходи з метою поліпшення знань з питань захисту дитини від проявів тероризму.	Впродов ж року	Заст..нач. ЦЗ закладу	Пед. та особовий склад закладу, учні	
6	В навчальному закладі оформити методичний інформаційний матеріал (стенди, куточки) з питань безпеки при різних проявах тероризму.	I квартал навчальн ого року	Заст..нач. ЦЗ закладу	Завуч з виховної роботи, класні керівники	
Розділ II Заходи безпеки при загрозі терористичного акту					
1	Працівникам та учням бути уважними та доброзичливими при загрозі терористичного акту з будь- ким, не залежно від національності, статі, релігійної чи расової приналежності	Впродов ж року	Нач. ЦЗ закладу Заст..нач. ЦЗ закладу Класні керівники	Пед. та особовий склад закладу, учні	
2	Працівникам та учням ні за яких умов не припускати паніки, спокійно реагувати на обставини, що	В разі терорист ичного акту	Нач. ЦЗ закладу Заст..нач. ЦЗ закладу	Пед. та особовий склад закладу, учні	

	складаються, шукати толерантний та безпечний вихід з небезпечної ситуації, діяти при цьому зважено і рішуче.		Класні керівники		
3	Прибрати з місць працівників чи учні у безпечне місце пожежонебезпечні предмети - старі фарби, лак, бензин та інше з метою захисту від пошкоджень.	Впродовж року	Заст..директора закладу з господ. питань	Пед. та особовий склад закладу, учні	
4	Зібрати всі необхідні документи, речі на випадок термінової евакуації	В разі терористичного акту	Нач. ЦЗ закладу Заст..нач. ЦЗ закладу Класні керівники	Пед. та особовий склад закладу, учні	
5	По можливості не користуватися громадським транспортом, а також не відвідувати громадські місця.	В разі терористичного акту		Пед. та особовий склад закладу, учні	

Розділ III

Дії при виявленні вибухонебезпечних предметів

1	Негайно повідомити чергову службу МВС по телефону 102 та місцевий орган управління освітою за формою: прізвище, ім'я, по-батькові, посада, місце знаходження закладу, телефон, сутність випадку.	В разі терористичного акту	Нач. ЦЗ закладу Заст..нач. ЦЗ закладу Класні керівники	Пед. та особовий склад закладу, учні	
2	До прибуття оперативно-слідчої групи організувати охорону місця, де був знайдений підозрілий предмет із залученням співробітника ДСО	-\\- -\\- -	-\\- -\\- - \\-	-\\- -\\- -\\-	
3	Суворо заборонити всім учням та персоналу	-\\- -\\- -	-\\- -\\- - \\-	-\\- -\\- -\\-	

	закладу наблизитися, чіпати, розбирати чи переміщати знахідку. Зафіксувати обставини знаходження підозрілого предмету.				
4	Вжити заходів щодо попередження паніки в процесі підготовки та проведення евакуації, недопущення випадків травматизму.	-\\- -\\- -	-\\- -\\- - \\-	-\\- -\\- -\\-	
5	Організувати в супроводі вихователів або вчителів евакуацію учнів (не залежно від форми занять) у небезпечне, заздалегідь визначене місце.	-\\- -\\- -	-\\- -\\- - \\-	-\\- -\\- -\\-	
6	Організувати перевірку наявності учнів за журналами обліку.	-\\- -\\- -	Класні керівники	Учні	
7	Забезпечити відключення електроенергії, водо- та газопостачання приміщення, забезпечити збереження матеріальних цінностей.	-\\- -\\- -	Нач. ЦЗ закладу Заст..нач. ЦЗ закладу	Заст..директ ора закладу з господ. питань	
8	Забезпечити присутність осіб, які виявили небезпечні предмети для надання пояснень.	-\\- -\\- -	Нач. ЦЗ закладу Заст..нач. ЦЗ закладу Класні керівники		
9	За результатами проведення оперативно-розшукових заходів доповісти керівництву місцевого органу управління освітою та діяти за його вказівками.	-\\- -\\- -	Нач. ЦЗ закладу Заст..нач. ЦЗ закладу Класні керівники		
10	Здійснюючи поїздки у громадському транспорті звертати увагу на залишені	Впродовж року	Нач. ЦЗ закладу Заст..нач.	Учні	

	сумки, портфелі, згортки, предмети, у яких можуть знаходитись саморобні вибухонебезпечні пристрої. Терміново повідомляти про це водіїв, машиністів потягів, працівників міліції. Не відкривати ці речі, не чіпати руками, попередити людей про небезпеку.		ЦЗ закладу Класні керівники		
Розділ IV					
Дії при отриманні загрози у письмовій формі (лист, факсимільне повідомлення, лист електронної пошти)					
1	Забезпечити термінову передачу отриманої інформації до правоохоронних органів та місцевого органу управління освітою за формою: прізвище, ім'я, по-батькові, посада, місце знаходження закладу, телефон, сутність погрози.	У разі терористичного акту	Нач. ЦЗ закладу Заст..нач. ЦЗ закладу Класні керівники	Пед. та особовий склад закладу, учні	
2	Забезпечити недоторканість усіх елементів (конверт, його вміст, текст погрози, комп'ютерний файл та ін.) кореспонденції та їх збереження до моменту передачі представникам правоохоронних органів.	-\\- -\\- -	-\\- -\\- - \\-		
3	Зафіксувати обставини, час та особливості отримання письмового повідомлення.	-\\- -\\- -	-\\- -\\- - \\-		
4	Виконати вимоги представників правоохоронних органів щодо організації дій на основі отриманої від вас інформації.	-\\- -\\- -	-\\- -\\- - \\-		
5	Попередити співробітника	-\\- -\\- -	-\\- -\\- -		

	ДСО та всіх працівників адміністрації навчального закладу про факт отримання загрози та виклику оперативно-слідчої групи.		\\-		
6	Забезпечити можливість безперешкодного під'їзду до навчального закладу автомашин правоохоронних органів, швидкої медичної допомоги, пожежної охорони, підрозділів МНС, тощо.	-\\- -\\- -	-\\- -\\- - \\-		
7	Після прибуття оперативно-слідчої групи керуватися вказівками їх керівника.	-\\- -\\- -	-\\- -\\- - \\-		
8	За результатами проведення оперативно-розшукових заходів доповісти керівництву місцевого органу управління освітою та діяти за його вказівками.	-\\- -\\- -	-\\- -\\- - \\-		

Розділ V

Дії при захопленні терористами у заручники учнів (дітей) або співробітників у приміщеннях чи на території навчального закладу

1	Забезпечити всіма можливими засобами термінову передачу інформації про захоплення заручників до правоохоронних органів.	В разі терористичного акту	Нач. ЦЗ закладу Заст..нач. ЦЗ закладу Класні керівники		
2	По можливості провести евакуацію учнів та працівників навчального закладу, які не стали заручниками.	-\\- -\\- -	-\\- -\\- - \\-		
3	Прийняти всі міри по недопущенню паніки.	-\\- -\\- -	-\\- -\\- - \\-		

4	Не допустити випадків несанкціонованих дій по визволенню заручників з боку працівників закладу, батьків та інших громадян, що не мають відповідних повноважень.	-\\- -\\- - \\-	-\\- -\\- - \\-		
5	Після прибуття представників правоохоронних органів діяти за вказівками їх керівника.	-\\- -\\- - \\-	-\\- -\\- - \\-		
Розділ VI					
Дії якщо Ви виявилися заручниками терористів					
1	Намагайтеся зрозуміти, чого хочуть терористи, визначити для себе, хто з них найнебезпечніший (нервовий, агресивний).	В разі терористичного акту	Заручник		
2	Намагайтеся виконувати всі вказівки ватажка, щоб не визвати агресії з його боку.	-\\- -\\- -	-\\- -\\- - \\-		
3	Якщо хтось поранений чи хворий - по можливості та з дозволу терориста надайте допомогу.	-\\- -\\- -	-\\- -\\- - \\-		
4	Намагайтеся уникати контактів з терористами, якщо вони вимагають від Вас "співучасті" у тих або інших діях.	-\\- -\\- -	-\\- -\\- - \\-		
5	Не робіть спроби втекти, якщо ви не впевнені в результаті.	-\\- -\\- -	-\\- -\\- - \\-		
6	При проведенні заходів щодо захоплення й знешкодження терористів не кваптеся залишати приміщення, щоб вас не прийняли за злочинця.	-\\- -\\- -	-\\- -\\- - \\-		
7	Намагайтеся запам'ятати все, що бачите, чуєте: імена, клички, хто що	-\\- -\\- -	-\\- -\\- - \\-		

	робив, що вживав, як поведився, їхній зовнішній вигляд. Ваші показання будуть дуже важливі для слідства.				
Розділ VII					
Дії при одержанні анонімного дзвінка по телефону про закладений вибуховий пристрій					
1	Той, хто отримав таку інформацію, негайно доповідає своєму безпосередньому начальнику або будь-якому керівнику закладу.	В разі терористичного акту	Нач. ЦЗ закладу Заст..нач. ЦЗ закладу Клані керівники		
2	Негайно доповісти в міський, районний відділ внутрішніх справ по телефону 102, а також в управління (відділ) з питання надзвичайних ситуації міста, району.	-\\- -\\- - \\-	-\\- -\\- - \\-		
3	Припинити всі роботи.	-\\- -\\- -	-\\- -\\- - \\-		
4	Евакуювати із приміщення всіх людей, що перебувають там.	-\\- -\\- -	-\\- -\\- - \\-		
5	До прибуття представників МВС, адміністрації міста, району оточити територію будинку з метою не допуску людей у приміщення.	-\\- -\\- -	-\\- -\\- - \\-		
6	Діяти залежно від сформованої обстановки	-\\- -\\- -	-\\- -\\- - \\-		

Заступник начальника штабу
цивільного захисту ДОН ОДА М.М.Герман

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Загальна декларація прав людини (Затверджена і проголошена Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1943 року).
2. Декларація про права дитини (Проголошена Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1959 року).
3. Концепція про права дитини (Схвалена Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1989 року).
4. Декларація про державний суверенітет України (Затверджена постановою Верховної Ради України від 16 липня 1990 року).
5. Акт проголошення незалежності України (Затверджений постановою Верховної Ради України від 24 серпня 1991 року).
6. Конституція України від 28 червня 1996 року.
7. Закони України "Про боротьбу з тероризмом" від 20.03.2003, "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю" від 30.06.1993, "Про боротьбу з корупцією" від 05.10.1995, "Про міліцію" від 20.12.1990, "Про Службу безпеки України" від 25.03.1992, "Про державну податкову службу України" від 04.12.1990, "Про прокуратуру" від 05.11.1991, "Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними" від 15.02.1995.
8. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року (ст. 258, 259). Указ Президента № 492/2011 від 21.04.2011 "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України".
9. Положення "Про національне центральне бюро Інтерполу" (Затверджене постановою КМУ від 25.03.1993 N 220).
10. Требин М.П. Тероризм в ХХІ веке. /М.П. Требин. - Минск: Харвест, 2004. - 81 б с.
11. Кожушко Е.П. Современный терроризм: анализ основных направлений / Под общ. ред. А.Е.Тараса.- Минск: Харвест, 2000 – 448с
12. Дикаев С.У. Террор, терроризм и преступления террористического характера. - СПб.: Изд-во Р.Асланова "Юридический центр Пресс", 2006.-464 с.
13. Ольшанский Д.В. Психология терроризма. СПб.: Питер, 2002 -288с.
14. Василенко В.И. Терроризм как социально-политический феномен. Монография / Общ. ред. А.А.Прохожев. - М.: Изд-во РАГС, 2002. - 220 с.

Видання підготовлено до друку та віддруковано
редакційно-видавничим відділом ЧОПОПП
Зам. № 1372 Тираж 100 пр.
18003, Черкаси, вул. Бидгощська, 38/1